

A tulajdonátruházás összehasonlító kereskedelmi és üzleti jogi kérdései

Szerkesztették és a tanulmányokat lektorálták:

ERIK ŠTENPIEN – MISKOLCZI BODNÁR PÉTER

Budapest, 2015

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Szerzők:

*Barta Judit, Darázs Lénárd, Miroslav Fico, Hajnal Zsolt, Harsányi Gyöngyi,
Vykráčová Janka, Katarína Kirstova, Miskolczi Bodnár Éva, Miskolczi Bodnár Péter,
Nótári Tamás, Sándor István, Tibor Seman, Milan Sudzina, Stipta István,
Erik Štenpien, Szalma József, Székely János, Sztranyiczki Szilárd, Szuchy Róbert,
Jozef Tékeli, Ujváriné Antal Edit, Varga Nelli*

Szerkesztették és a tanulmányokat lektorálták:

Erik Štenpien – Miskolczi Bodnár Péter

© Szerzők, 2015

ISSN 2063-4757

ISBN 978-963-9808-64-5

A kiadvány megjelenését támogatta a Pallas Athéné Domus Animae Alapítvány

PADA

PALLAS ATHÉNÉ
DOMUS ANIMAE
ALAPÍTVÁNY

Kiadja a Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Dr. Törő Csaba, dékán

A kiadvány nyomdai munkálatait előkészítette:

Patrocinium Kiadó

MISKOLCZI BODNÁR PÉTER <i>Szerkesztői előszó</i>	9
MISKOLCZI BODNÁR PÉTER <i>Jogalkotási tendenciák a tulajdonátruházás körében – Szakmai előszó</i>	11
FEJEZETEK A TULAJDONÁTRUHÁZÁS TÖRTÉNETÉBŐL	
NÓTÁRI TAMÁS <i>Adalékok a subhastatio mint az államtól árverés útján történő tulajdonszerzés szimbolikájához a római jogban</i>	25
STIPTA ISTVÁN <i>A tulajdonátruházás szabályozása a két világháború közötti Magyarországon</i>	34
MIROSLAV FICO <i>Rozhodovacia činnosť Najvyššieho súdu ČSR vo vzťahu ku výhrade vlastníctva pri kúpnej zmluve</i>	46
INGATLANOK ÁTRUHÁZÁSA	
ERIK ŠTENPIEN <i>Az ingatlan tulajdonjogának átruházása Magyarországon 1918 előtt tekintettel az első Csehszlovák állam magánjogára</i>	55
KATARÍNA KIRSTOVA <i>Az ingatlanok tulajdonátruházása a Szlovák Köztársaságban</i>	64
MILAN SUDZINA <i>Nadobúdanie vlastníctva poľnohospodárskych pozemkov v slovenskej republike</i>	72

TIBOR SEMAN	
<i>Prevod vlastníctva bytov a nebytových priestorov</i>	<i>88</i>
JOZEF TEKELI	
<i>Špecifika právnej regulácie prevodu vlastníctva obcí v slovenskej republike...</i>	<i>102</i>
SZÉKELY JÁNOS – SZTRANYICZKI SZILÁRD	
<i>Az ingatlan jelzálog szabályozásának újdonságai Románia új Polgári törvénykönyvében</i>	<i>116</i>
SZTRANYICZKI SZILÁRD	
<i>Telekkönyvi kiigazítási lehetőségek az új Román Polgári törvénykönyv szerint</i>	<i>131</i>
ÉRTÉKPAPÍROK ÉS TÁRSASÁGI TAGSÁGI JOGOK TULAJDONÁNAK ÁTRUHÁZÁSA	
JANKA VYKROČOVÁ	
<i>Prevody cenných papierov</i>	<i>141</i>
HARSÁNYI GYÖNGYI	
<i>Az üzletrész átruházás egyes kérdései</i>	<i>152</i>
UJVÁRINÉ ANTAL EDIT	
<i>Gondolat-szikrák a tulajdonátruházás (átruházás) sajátosságairól a társaság alapításához kapcsolódóan</i>	<i>163</i>
KORLÁTOK ÉS LEHETŐSÉGEK A SZELLEMI ALKOTÁSOK ÉS AZ ADATBÁZISOK ÁTRUHÁZÁSA KÖRÉBEN	
BARTA JUDIT	
<i>Szerzői jogok átruházhatóságának elméleti és gyakorlati kérdései, különös tekintettel az építészeti alkotásokra és azok terveire</i>	<i>191</i>
MISKOLCZI BODNÁR ÉVA	
<i>Személyes adatok kereskedelme</i>	<i>208</i>

SZERZŐI JOGOK ÁTRUHÁZHATÓSÁGÁNAK ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ ÉPÍTÉSZETI ALKOTÁSOKRA ÉS AZOK TERVEIRE

1. Szellemi tulajdon kérdése

Ha szerzői jogok átruházásáról kívánunk szólni, akkor néhány kérdést előzetesen tisztázunk kell. Ilyen kérdés, hogy mit értünk, érthetünk szellemi tulajdon alatt, magát a szerzői alkotást, vagy az ahhoz tapadó jogokat, esetleg egyszerre mindkettőt. A gyakorlati életben ugyanis a szerzői jogok átruházhatósága mellett azt szokták legfőbb érvként felhozni, hogy szellemi tulajdonról van szó (számos nemzetközi egyezményben, vagy szervezet nevében szerepel, ezentúl, a hazai szerzői jogok intézményes védelmezőjét is Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának nevezik) márpedig, ha valami tulajdon, akkor annak tulajdonosa azzal szabadon rendelkezik, azt át is ruházhatja.

Honnan ered hát a szellemi tulajdon elnevezés és mit érthetünk alatta?

„Az önálló szerzői jog első formája a tulajdonjog analógiája szerint képződött ki a XVIII. század végén. A jogfejlődésnek ez a formája Európában közel száz évig, Magyarországon 1884-ig tartott.”²

A jogfejlődés kezdetén a tulajdonjog volt az a kiindulópont, mely alkalmas volt arra, hogy védelmet nyújtson az olyan alkotást létrehozóknak, melyet ki lehetett aknázni, abból haszonra lehetett szert tenni, természetesen ez az anyagi, magánjogiassan szólva dologi formában megjelent alkotások vonatkozásában érvényesült. Az első olyan művek, melyek védelemben részesültek, a könyvek voltak, igaz ekkor még nem a könyv megalkotóit (szerzőt) védtek, hanem a könyvnyomtatás terjedésével a könyvnyomtató érdekeit, méghozzá a másolások ellen. A jogi védelem tárgyköre aztán folyamatosan bővült, bekerült az irodalmi mű, rézmetszet, térkép, színművek, stb. A védelem ekkor még továbbra is a tulajdonjogból volt levezetve, de már feszegette annak határait, épp a védett tárgykörök bővülésének köszönhetően. „A tulajdonjogból levont analógiák mindenestre alkalmasak voltak arra, hogy a szerzőknek testi formákban megjelenő alkotásai a szerző javára védelemben részesüljenek. A visszakövetelés, a kinyomtatott irodalmi, vagy zenemű utánnyomásának üldözése..., másoknak a használatból való

1 Dr. Barta Judit, PhD, tanszékvezető egyetemi docens, ME ÁJK, Kereskedelmi Jogi Tanszék.

2 Dr. Kenedi Géza: Magyar Szerzői Jog Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat 1908., 16.

kizárása e jogfelfogás mellett is elérhető volt.”³

A tulajdonvédelmi megközelítés azonban már nehézkes, vagy lehetetlen volt a dologi formában meg nem jelent alkotások esetében, mint nyilvános beszédek, zeneművek, színművek nyilvános előadása, stb. Másrészt nem biztosított védelmet a szerző nevének jogosulatlan felhasználásával, vagy a mű eltorzításával, stb. szemben. Ezen okok indították be azt a jogfejlődési folyamatot, melynek a végén megszületett az önálló szerzői jog elmélete, háttérbe szorítva a tulajdonjogi védelmet.

A jogtudósok nem rekedtek meg hát a tulajdonjogi megközelítésen, ízlelgették, rágták, forgatták munkáikban a szellemi alkotások védelmének jogi természetét, Boytha és Bacher⁴ alaposan feldolgozta mind a külföldi, mind a hazai jogirodalom ezen fejlődési szakaszát, szintén a szellemi tulajdon fogalmi háttérét vizsgálva tanulmányaikban.

A magyar jogalkotás első, határozott lépése a szerzői jogi megközelítés útján az 1884-ben megszületett, *A szerzői jogról szóló XVI. törvénycikk volt* (első Szjt.), és miután a törvény hagyott nyitott kérdéseket, a tulajdonjogi alapokat vizsgáló jogirodalmi kutatás nem ért véget.

Boytha és Bacher is visszahivatkoznak híres magyar jogtudósokra, akik közül, jelen írás témája szempontjából, kettőt emelnénk ki:

Szladits Károly „Az eszmei tulajdon” cím alatt tárgyalja a szerzői jogokat, hangsúlyozva, hogy tulajdon tárgya csak dolog, testi tárgy lehet, vannak azonban a dolgokon kívül is más javak, ún. eszmei javak, amelyek tekintetében a törvény a tulajdonhoz hasonló kizárólagos hatalmat (abszolút jogot) biztosít. Kizárólag ilyen tekintetben nevezi ezeket eszmei tulajdonnak. Ebbe a csoportba sorolja a szerzői jogokat, de megemlíti, hogy ezeket írói és művészi tulajdonnak is szokták nevezni.⁵

Kolosváry Bálint pontosítva a Szladits-i elszólást, megállapítja, hogy az ún. szellemi javak (szerzői jog, szabadalmi jog) a tulajdonnak nem tárgyai, „írói-művészi tulajdonról beszélni tehát: helytelen szóhasználat. Az ily javak védelmének a tulajdonjog védelméhez hasonló szabályozása a kérdéses személyiségi jogokat tulajdonná nem avatja, sem a művészi alkotást, a gondolatot testi dologgá nem változtatja.”⁶

Boytha a szellemi tulajdon kifejezés létjogosultságát vizsgálva alaposan áttekinti a nemzetközi egyezményeket és szervezeteket is a vonatkozásban, hogy mikor, miért használják a szellemi tulajdon kifejezést, melynek eredményeként az alábbi megállapítást teszi:

3 Dr. Kenedi Géza: id. mű, 16.

4 Dr. Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-boytha-gyorgy-a-szellemi-alkotasok-joga-es-az-uj-ptk-pjk-20003-13-23-o/811>

Dr. Bacher Vilmos: A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-bacher-vilmos-a-szellemi-tulajdon-jogi-vedelme-es-a-ptk-pjk-20003-23-32-o/804>

5 Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlat. Első rész. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1933. Változatlan utánnyomás, Ponte Press Kiadó Kft., Pécs 1999., 362-363.

6 Szerk.: Dr. Szladits Károly Magyar Magánjog ötödik kötet Dologi Jog Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1942., 115.

„A szellemi termékeken meghatározott jogok kizárólagos jellege e jogoknak a tulajdonjogtól való minden különbsége ellenére is segíti a tulajdon kategóriája, mint az abszolút jogok köztudatban mélyen gyökerező archetípusa felé tájolásukat. Ugyanakkor figyelemre méltó, hogy amíg gyűjtőfogalomként teret nyer az irodalomban valamint a szellemi termékek egész körét átfogó újabb nemzetközi egyezmények kereteinek meghatározását és az illetékes világszervezet nevét illetően, addig sem az 1886. évi Berni Unió Egyezmény, sem a szomszédos jogokról szóló 1961. évi Római Egyezmény vagy az 1971. évi hangfelvétel egyezmény, sem a WIPO 1996. évi szerzői jogi és az előadásokra illetve hangfelvételekre vonatkozó egyezményei nem említenek szellemi tulajdont.”⁷

Boytha nyugvópontra jut abban a kérdésben, hogy a szerzői alkotások, illetve a hozzájuk fűződő szerzői jogok szellemi tulajdonként való felfogása meghaladott, az alapvetően a történelmi gyökerekre nyúlik vissza, köznapi, akár intézményi (név) használata a dogmatikai helytelenség ellenére is, a szerző kizárólagos jogát, műve feletti uralmi (mintegy tulajdonosi) helyzetét hivatott kifejezni, és erősíteni.

Nagyjából ezt tükrözi a Magyar Szabadalmi Hivatal elnevezését 2011. január 1-jével Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala elnevezésre változtató 2010. évi CXLVIII. törvény indokolása, mely szerint, a szellemi tulajdon fogalmának a hivatal elnevezésébe való beemelése követi a nemzetközi és európai példákat is. Az iparjogvédelem (pl. szabadalmak, védjegyek, minták, földrajzi árujelzők) és a szerzői jog világszerte elfogadott és alkalmazott gyűjtőfogalma a szellemi tulajdon. *Ez a fogalom közérthető, tiszteletet ébreszt, jól kifejezi a védett javak szellemi természetét és a jogviszonyoknak a dologi tulajdonhoz hasonló abszolút szerkezetét.* Az európai uniós jogszabályokban és a nemzetközi együttműködésben is a szellemi tulajdon kifejezést használják; az ENSZ iparjogvédelemért és szerzői jogért felelős szakosított szervét is Szellemi Tulajdon Világszervezetének hívják (World Intellectual Property Organization).

2. A szerzői jogok és átruházhatóságuk⁸

A szellemi tulajdon, mint kifejezés és mögöttes tartalom vizsgálata során kirajzolódott, hogy a szerzői jog többek között, azért is kezdett önállósodni és a tulajdonjogi megközelítéstől elhatárolódni, mert a szerzői alkotások felhasználása során felmerült, hogy nem csak a szerző vagyoni jogosítványait kell hangsúlyozni és védelemben részesíteni, hanem szükség van bizonyos személyhez fűződő jogosítványok biztosítására is. Míg

⁷ Dr. Boytha György: id. mű

⁸ Meg kell említeni, hogy e tanulmány csaknem teljes elkészítését követően találtam rá Faludi Gábor 1995-ben, a Magyar Jogban megjelent cikkére, mely szintén a szerzői jog átruházhatóságáról szól és hasonló a feldolgozása. Lényeges különbség, hogy a publikáció a negyedik Sztj. hatálybalépését megelőzően és a kodifikáció apropójaként született, míg jelen tanulmány megírását az építészeti alkotások, és terveik, illetve a hozzájuk fűződő szerzői jogokkal kapcsolatos napjainkig ható joggyakorlati anomáliák ösztönözték. Lásd Dr. Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar szerzői jogban. In.: Magyar Jog, 1995. 3. szám, 146-156. (I)

első, 1884. évi szerzői jogi törvényünk a személyhez fűződő jogokat nem nevesítette, így azok védelmét sem vonta körébe, a jogfejlődés végül mégis eljutott a „two in one” szerzői jogig, azaz, a szerzői jog alatt mind a vagyoni jogokat, mind pedig az attól elkülönült személyhez fűződő jogokat érteni kell.

A szerzői jogról szóló 1999. LXXVI. törvényünk (negyedik Szjt.) alapján a személyhez fűződő jogok: a mű nyilvánosságra hozatala,⁹ a név feltüntetése,¹⁰ a mű egységének, integritásának védelme.¹¹

*A szerző személyhez fűződő jogai elválaszthatatlanok személyétől, ezért azokat nem ruházhatja át, azok másként sem szállhatnak át, és a szerző nem mondhat le róluk.*¹²

A szerző vagyoni jogai képezik – a szerző személyhez fűződő jogai mellett – a szerzői jog másik fő területét.

A szerző vagyoni jogai alatt értjük azt, hogy a szerzőnek kizárólagos joga van a mű anyagi formában és nem anyagi formában történő bármilyen felhasználására és minden egyes felhasználás engedélyezésére¹³, mely fejében díjazás illeti meg. Vagyoni jog a műhöz kötődő jellegzetes alak kereskedelmi hasznosítása is.

*A vagyoni jogok csak a törvény által meghatározott művek esetében ruházhatók át, illetve, csak a törvényben meghatározott esetekben szállnak át a szerzőről másra.*¹⁴ A vagyoni jogok törvéynél fogva történő átszállásának három esete van:

1. együttesen létrehozott művek¹⁵,
2. öröklés esetén örökösre történő átszállás¹⁶, és a
3. munkaviszonyból fakadó kötelezettségként alkotott művek esetén, a munkáltatóra történő átszállás.

A vagyoni jog átruházhatóságának, egyes szerzői alkotások vonatkozásában, törvényben meghatározott esetei:

- szoftverre vonatkozó vagyoni jog¹⁷
- adatbázishoz fűződő vagyoni jog¹⁸
- reklámozás céljára megrendelt műre vonatkozó vagyoni jog¹⁹
- megfilmesítés joga, filmalkotás felhasználására irányuló jog átruházása.²⁰

9 Szjt. 10.§

10 Szjt. 12.§

11 Szjt. 13.§

12 Szjt. 9.§ (2) bek.

13 Szjt. 16.§ (1) bek.

14 Szjt. 9.§ (3)-(6) bek.

15 Szjt. 6.§ (1) bek.

16 Szjt. 9.§ (4) bek.

17 Szjt. 58.§ (1) bek.

18 Szjt. 61.§ (2) bek.

19 Szjt. 63.§ (1) bek.

20 Szjt. 66.§ (1) bek.

Hatályos szerzői jogi törvényünk fő elve, hogy a vagyoni jogok, hasonlóan a személyhez fűződő jogokhoz, nem ruházhatók át, ugyanakkor mégis enged kivételeket.

Ha végigtekintjük a szerzői jogok átruházását érintő hazai tételes jogi fejlődést, vegyes eredményt kapunk. Az első Szjt. 3. §-a még arról rendelkezett, hogy a szerző joga szerződés által másokra akár korlátlanul, akár korlátozva átruházható. A szerzői jog átruházására ekkor, mint a vagyoni jog közönséges értékesítésére tekintettek, amely, ha korlátlan volt, a szerzőt illető minden jog átszállt a felhasználóra (a személyhez fűződő jog még nem jelentek meg a törvényben), arra az időre, melyre a szerzőt e jog megillette (védelmi idő). Az átruházás nem volt formához kötve, akár szóban, illetve ráutaló magatartással is történhetett (mű elküldése a kiadóba megjelentetés céljából). Nem volt feltétel az sem, hogy a mű készen legyen, a készítendő műhöz kapcsolódó szerzői jogot és majd a művet is, előre át lehetett ruházni. Előfordult az is, hogy valamely szerző (író, zeneíró, képzőművész) évekre, akár egész életében készítendő műveit és azok szerzői jogait átruházta meghatározott éves díj, vagy darabszám után fizetendő díj fejében a hasznosító vállalkozóra, akit ebben az időben impresariónak neveztek.²¹ A szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvény (második Szjt.) 3. §-a megismételte az első Szjt. 3. §-át. A személyhez fűződő jogok még ebben a törvényben sem jelentek meg, azok első kodifikációs állomása az 1931. évi XXIV. törvény volt, mely beiktatta Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló Római Nemzetközi Egyezményt²², majd A szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvényben (harmadik Szjt.) teljesedtek ki. Az egyezmény 6/a cikkelye szögezi le, hogy még a szerző vagyoni jogainak átruházása esetén is a szerző megtartja azon jogát, hogy szerzőként elismerjék, illetve azt a jogát, hogy tiltakozzék művének megcsonkítása, torzítása, becsületére, hírnevére sérelmes megváltoztatása ellen.

Az átruházás ellenértékéről (szerzői jogdíj), illetve kötelező visszterhességéről egyik törvény sem szólt. Az átruházás a gyakorlatban mégis jobbra visszterhesen történt, aminek legfőbb oka az volt, hogy – önállósult felhasználási szerződés elismerése hiányában – adásvételi szerződéseket kötöttek a művekre. Sokáig tisztázatlan volt az is, hogy a művet adják el, vagy a szerzői jogokat, ha a művet adják el, az jelenti-e egyben a szerzői jogok átruházását is. Dr. Palágyi Róbert, megemlíti egy német forrásból átvett esetet, mely szerint Beethoven egyik, három részből álló szonátáját csekély összegért adta el egy kiadónak, az elismervényben leszögezte, a kiadó a művet teljesen saját tulajdonának tekintheti.²³

A harmadik Szjt. nem engedte a vagyoni jogok átruházását, kizárólag a vagyoni jogok felhasználási szerződéssel történő átengedését ismerte el.

21 Lásd bővebben Dr. Kenedi Géza: id. mű, 53-55.

22 Ez a Bernben 1896. szeptember 9-én elfogadott egyezmény 1928-ban Rómában kiegészített változata.

23 Dr. Palágyi Róbert: A magyar szerzői jog zsebkönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959., 94.

A negyedik Szjt. 9. § (6) bekezdése – a már említettek szerint – szakítva, mind az első és második Szjt. átruházást engedő és a harmadik Szjt. átruházást tiltó szabályozásával, részben engedi az átruházást, a törvényben meghatározott esetekben.²⁴

Azon szerzői alkotások vonatkozásában, amelyeknél a szerzőt illető *vagyoni jog nem átruházható, annak gyakorlása engedhető át* ún. felhasználási szerződés útján.

A felhasználási szerződés alapján a szerző (más jogosult) engedélyt ad az alkotás felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.²⁵ A felhasználási szerződést, a szűk törvényi kivételektől eltekintve, írásba kell foglalni.²⁶ Faludi Gábor idevágóan kiemeli – ami melleleg a szerzői jog egyik érdekessége – hogy a felhasználási szerződés alapján gyakorolt felhasználási jog ugyanakkor tárgy lehet jogátruházásnak, ha a szerző megengedte a felhasználónak, hogy további, harmadik személynek átengedje azt.²⁷

A törvény 55. §-a a felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezéseket rendeli megfelelően alkalmazni a szerzői vagyoni jogok átruházására irányuló szerződésekre. Faludi Gábor ezért e jogátruházási szerződéseket „extrapolált” felhasználási szerződésekknek titulálja.²⁸

Annak ellenére, hogy a szerzői vagyoni jogok átruházását a hatályos Szjt. csak kivételesen, meghatározott művek esetében engedi, le kell azt szögezni, hogy a felhasználási szerződés alapján átengedett felhasználási jog is lehet olyan terjedelmű, mint a vagyoni jogot átruházó szerződés alapján gyakorolható jog. A felhasználási szerződés ugyanis adhat a felhasználónak kizárólagos jogosultságot, minden ismert

24 A törvény miniszteri indokolása szerint, a jogalkotás során el kellett dönteni, hogy az ún. monista felfogást követik, mely szerint a szerzői jogot a személyhez fűződő és vagyoni jogok szétválaszthatatlan egységeként fogják fel, ami nem csak a személyhez fűződő jogok, hanem a vagyoni jogok átruházását is kizárja, vagy a dualista felfogást követik, melyben a két jogkör elválik egymástól, és a vagyoni jogok átruházhatók. A negyedik Szjt. a kompromisszumot választotta: a szerzők – a szerződéses viszonyokban többnyire a gyengébb fél pozíciójában lévő felek – védelme érdekében megőrzi fő szabályként a szerzői vagyoni jogok elidegeníthetetlen-ségét. A törvény azonban ezt az elvet megtöri, és ahol lehet, enged a gyakorlati igényeknek. Faludi Gábor helyesli a jogalkotó törvényben megtestesülő megoldását: „Megtalálta azokat a célszerű kivételeket, vagyis éppen azokat az alkotói személyiséghez lazábban köthető, illetve az alkotás létrehozásába befektetők védelmét előtérbe helyező kivételeket, ahol helye van a szerzői vagyoni jog átruházásának (pl. szoftver, film, adatbázis, reklám-mű). Ezek esetében előbbre való a vagyoni szempont, mint az azt átható, ezért az átruházhatóságot is a klasszikus szerzői művek esetében akadályozó személyiségi vonások.” Dr. Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/faludi-gabor-szerzoi-jog-iparvedelem-es-a-ptk-koncepcioja-pjk-20032-3-14-o/473> (II.)

25 Szjt. 42. § (1) bek.

26 Szjt. 41. § (1) bek.

27 Dr. Faludi Gábor: A szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházás a Ptk. háttere előtt. In.: Jogtudományi Közlöny 2013. december, 582. (III.)

28 Dr. Faludi Gábor III.: id mű, 583.

felhasználási módra vonatkozó, így az átdolgozást is lehetővé tevő, a teljes védelmi időre szóló, területi korlátozás nélküli, harmadik személynek is átengedhető, a szerző nevének feltüntetésétől eltekintő, a szerzői jogsértés (személyhez fűződő jog megsértése is) esetén, perbeli fellépést is engedő jogot. Mindez olyan terjedelmű, mint amikor a jogosult átruházással megszerzi a jog feletti rendelkezést. Joghatás szempontjából a két ügylet lehet tehát azonos.

3. A Ptk. jogátruházásra irányuló szabályainak alkalmazása

Hatályos szerzői jogi törvényünk 3. §-a úgy rendelkezik, hogy azokban a kérdésekben, melyeket a törvény nem szabályoz, a Ptk. rendelkezéseit kell alkalmazni. A törvény – érthető módon – csak a szerzői jogokat érintő speciális kérdéseket rendezi, mint azok átruházhatatlansága, illetve egyes esetekben átruházhatósága, továbbá, hogy átruházás esetén, a kötendő szerződésre a felhasználási szerződésnél irányadó rendelkezéseket is alkalmazni kell. A szerzői vagyoni jogok, melyek egyben vagyoni értékű jogok átruházásának mikéntjével és a jogcímekkel már nem foglalkozik, ez a Ptk. szabályozási körébe esik. Tekintve, hogy a Ptk. háttérszabályként szolgál e kérdésekben, nem mellőzhető idevágó rendelkezéseinek áttekintése.

Az új Ptk. előremutató módon szabályozza a jogok átruházását a hatodik, a kötelmi jogi könyvben, a szerződések általános szabályai között fektetve le annak tételes jogi alapjait. E szerint, a jogosult jogát másra átruházhatja, kivéve, ha jogszabály e jog forgalomképességét kizárja vagy a forgalomképtelenség a jog természetéből egyértelműen következik.²⁹ Az új Ptk. tehát abból az alapvetésből indul ki, hogy a jogok átruházhatók, kivéve, ha jogszabály azt kizárja, mint ahogy azt az Szjt. teszi a szerzői vagyoni jogok vonatkozásában, a kivételektől eltekintve.

A törvény a jog átruházását a dolog tulajdonjogának átruházásától elkülönülten kezeli, ennek oka, hogy a dologi jogi könyv a nem „dologi természetű” jogot nem vonja szabályozási körébe, tulajdont szerezni átruházással változatlanul ingó, ingatlan, pénz és értékpapír (dolgok) felett lehet. Dolgok tulajdonjogának átruházással történő megszerzéséhez az átruházásra irányuló szerződés, vagy más jogcím és ingók esetén birtokbaadás, ingatlan esetén ingatlannyilvántartási bejegyzés szükséges. Jogok esetében sem az ingatlannyilvántartási bejegyzés, sem a birtokbaadás nem lehetséges, ezért az új Ptk. a jog engedményezésének felhívásával hidalja át e problémát.

A jog átruházással való megszerzéséhez – épp úgy mint a dolgoknál – átruházásra irányuló szerződés (adásvétel, ajándékozás, stb.) vagy más jogcím, mint *kötelező ügylet*, és *jogátruházás*, mint *rendelkező ügylet* szükséges. A jogátruházás az átruházó és az új jogosult szerződése, amellyel az új jogosult az átruházó helyébe lép. A jogok átru-

²⁹ Ptk. 6:202. § (1) bek.

házasára az engedményezésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.³⁰

Jogátruházáshoz is kell tehát a jogcím, de ezen ügylettel még nem történik meg a jog átszállása, ez csupán kötelezettséget teremt arra, hogy az átruházó (engedményező) a szerződésben meghatározott időpontban átruházza a jogot az engedményesre. Az átruházás a jog engedményezésével történik meg, biztosítva ezzel az engedményes jog feletti rendelkezését.³¹

Természetesen, a kötelező és a rendelkező ügylet eshet egybe, ekkor a kötelező ügylet tartalmazza a jog átengedményezését is, azaz az engedményező nyilatkozatát arról, hogy a jogot átengedi és annak időpontját, ekkortól a jogszertő gyakorolja az átengedett jogot, és a jogátruházó annak gyakorlására többé már nem jogosult.

4. Szerzői alkotás átruházása-vagyoni jogok átruházása

Ha a szerzői alkotásokhoz fűződő vagyoni jogok átruházásáról szólunk, megkerülhetetlen annak megvizsgálása, hogy szerzői jogi szempontból mi történik akkor, ha a szerzői alkotást ruházzuk át, adjuk tulajdonba.

Az első szerzői alkotások még tárgyi formában jelentek meg, alkotójuk munkája eredményét is úgy tudta realizálni, hogy az alkotást adta tulajdonba, az érte kapott pénz biztosította megélhetését. Ezért alakult úgy, hogy a szerzőket először tulajdonjogi alapon kezdték el védeni. A mű tulajdonba adása az alkotó szerzőt illető jogok átruházását is jelentette egyben. Az első magyar Szjt. is még ezen szabályozási alapon volt (64. §). A magyar jogalkotás számára mintaként szolgáló 1895. évi osztrák szerzői jogi törvény, ugyan még kezdetleges formában foglalkozva a kérdéssel, de már kimondta, hogy az írói, vagy zenei mű tulajdonának ingyenes átengedése a szerzői jogot még nem ruházza át. Ugyanakkor a visszerhes átruházás igen, hacsak a körülmények mást nem mutatnak. A tételes jogban ezzel elindult a mű és a szerzői jogok átruházása szétválásának folyamata. A második Szjt. 63. §-a a képzőművészet és iparművészet alkotásainak szabályanyagában már kimondja, hogy ha a szerző valamely művét másnak tulajdonába bocsátja, ezzel a szerzői jog átengedettnek nem tekintetik. A harmadik Szjt. e szabályt már általános szintre emelte, valamennyi szerzői alkotás vonatkozásában kimondja a 28. § (3) bekezdésében, hogy a műpéldány tulajdonjogának átruházása nem jelenti a szerzői jogok átruházását. Hatályos szerzői jogi törvényünk ilyen szabályt nem tartalmaz, valószínűleg azért, mert fő szabályként nem engedi a szerzői jogok átruházását, amiből ki kellene következtetni, hogy a műpéldány átruházása nem jelenti a szerzői jogok átszállását is egyben.

Mára a legtöbb szerzői alkotás nem tárgyasult (dologi) formában jelenik meg, mint például a fotóművészeti, képzőművészeti, iparművészeti alkotások (fénykép, szobor, festmény, plasztika, stb.), azok „nem öltenek dologi testet”, legfeljebb az őket

30 Ptk. 6:202. § (2)-(3) bek.

31 Jogátruházásról lásd bővebben: Dr. Gárdos Péter: Követelések és jogok az új Polgári Törvénykönyvben Gazdaság és Jog, 2008. 7–8. szám 25–31.

hordozó, rögzítő eszköz (dalszöveget tartalmazó papír, zenei kotta, építészeti terveket tartalmazó tervlapok, szoftvert tartalmazó cd, szerzői művet tartalmazó könyv, de ezek is egyre inkább adathordozókon jelennek meg.)

Míg a dologi formában megjelenő alkotásoknak önmagukban is van értéke, ezért azokat szokás tulajdonba adni, addig az egyéb alkotásokat rögzítő adathordozóknak önmagukban csekély a forgalmi értéke, az érték nem is ebben, hanem a szerzői jogi felhasználásban van. Hangsúlyozni kell, a fentebb már leírtak alapján, hogy a dologi formában megjelenő, és önmagában is értéket képviselő alkotás tulajdonjogának átruházása a felhasználási jogot nem biztosítja, a szerzői vagyoni jogok ezzel nem szállnak át. A felhasználáshoz, még a műpéldány tulajdonba adása esetén is, a szerzői jogi törvényben szabályozott, felhasználási szerződéssel biztosított felhasználási engedély szükséges.

5. Építészeti alkotás és annak terve, mint szerzői jogvédelem tárgya és az átruházás

Hatályos szerzői jogi törvényünk az építészeti alkotást (épület) és annak tervét is szerzői alkotásnak minősíti.³² A szerző pedig az építésztervező (tervezők), aki a művet megalkotta, és akit a mű létrejöttétől kezdve³³ megilletnek a szerzői jogok, a személyhez fűződő és a vagyoni jogok összessége.

Az építészeti alkotás és terve többféle formában jelenhet meg:

- tervrajz formában (papíralapon és digitálisan, adathordozón)
- a terv makett formában, mely már dologi jelleget ölt,
- az alkotás olyan pavilonként, mely mozgatható, áttelelíthető és
- épület (ingatlan) formájában, melyek és a hozzájuk kapcsolódó szerzői jogok az átruházás szempontjából mutatnak helyenként érdekes fordulatokat.

³² Az első Sztj. még nem ismerte el az épületekre is kiterjedő szerzői jogot, azért, hogy ne lehessen az épület fényképezését, lerajzolását, utánzását szerzői jogbitorlásnak minősíteni. A második Sztj. sem változtatott ezen. A harmadik Sztj. szabályozástechnikai megoldása az volt, hogy nem a törvény, hanem annak végrehajtási rendelete tartalmazta a példálózó felsorolást a szerzői alkotásokra vonatkozóan, azonban abban is csak az építészeti alkotások, épület-együttesek, illetőleg a városépítészeti együttesek *tervei*, valamint a műszaki létesítmények *tervei* szerepeltek, mint védendő alkotások. Az *épület, mint védendő szerzői alkotás* nem volt nevesítve, ezt, hatályos szerzői jogi törvényünk tette csak meg. Az építészeti terv szerzői jogi védelmétől az épületre is kiterjedő szerzői jogi védelemig tartó jogfejlődés útjáról szól részletesen *Bakos Kitti-Nótári Tamás* szerzőpáros: *Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete*, In.: Magyar Jog 2011. 9. szám, uőlk: Szellemi tulajdon-építészeti alkotás. Lectum Kiadó, Szeged, 2011.

³³ Szerzői mű az épület és annak terve, így a létrehozás időpontjai elkülönülnek, hiszen előbb a terv, majd az épület valósul meg. Ezen túl, az alkotás, tervezés folyamata állhat több tervfázisból, melyek megvalósulása szintén eltérő időpontokban történik, és az egyes alkotási fázisok akár külön-külön is élvezhetnek szerzői jogi védelmet (tanulmányterv, engedélyezési terv, tenderterv, kiviteli terv, látványterv, stb.)

1. Építészeti terv

Az épület terve önmagában általában nem képvisel tárgyi értéket, a benne rejlő érték a felhasználás jogában van (a szerző vagyoni joga), melynek egyik főbb esete a többszörözés, itt az alkotás kivitelezése, illetve utánépítése.

A tervlap, illetve tervet tartalmazó adathordozó átruházása, tulajdonba adása, nem jelenti egyben a szerzői alkotáshoz fűződő felhasználás jogának átengedését. Átruházását pedig végkép nem, különös tekintettel az Szjt. átruházást nem engedő fő szabályára, az építészeti alkotások és terveik nem tartoznak azon alkotások körébe, melyek esetében a törvény megengedi a szerző vagyoni jogainak átruházását.

Az építészeti tervet, ha az papíralapon készült át lehet ruházni, azt a megszerző bekeretezheti, nézegetheti, de épületet ennek alapján nem kivitelezhet, illetve további tervezésre azt nem használhatja fel. Ezt csak akkor teheti meg, ha a szerzői vagyoni jogok gyakorlására felhasználási engedélyt kapott.

Egy épület papíralapú engedélyezési tervének tulajdonba adása a tulajdonos számára tehát többnyire annyit ér, mint maga a papír. Vannak esetek, mikor híres tervezők tervei, mint műalkotások kerülnek eladásra. Amerikában nemrég több ezer dollárért kelt el egy századfordulós híres német tervező Berlinben található épületének kézzel készített egyik tervlapja, mint műalkotás. Ez utóbbi esetben a tervrajz, mint ritka képzőművészeti alkotás, önmagában is értéket képviselt.

Létezik hazánkban egy kormányrendelet (Kr.), mely a tervpályázatokról szól és melynek kifejezés használata felkavarja a már letisztulni látszó vizet.³⁴

A tervpályázat egy közbeszerzést megelőző versenyeztetési eljárás, ahol tervrajzok versenyeznek (ellentétben a közbeszerzéssel, ahol ez már a vállalkozói díj versenyére avanszálódik), célja a tervrajzok versenyeztetése során az adott tervezési feladat megvalósítására alkalmas tervező kiválasztása, valamint a tervezői szolgáltatás megrendeléséhez szükséges szakmai feltételek előzetes tisztázása.

A tervpályázat alapján készült pályaművek még nem alkalmasak sem az építésügyi hatósági engedélyezésre, sem a kivitelezésre, így a nyertes tervezővel tervezési szerződést kell kötni a kívánt szintet elérő továbbtervezésre.

A tervpályázatot követő továbbtervezésre vonatkozó tervezői szolgáltatás megrendelésére csak a bírálóbizottság által eredményesnek nyilvánított tervpályázat esetén kerülhet sor, a bírálóbizottság ajánlása alapján a dokumentációban meghatározott vállalási feltételekkel. A közbeszerzésekről szóló 2011. évi CVIII. törvény hatálya alá eső tervpályázat esetén, a hirdetmény nélküli tárgyalásos eljárás szabályai szerint kötnek tervezési szerződést a tervezővel.

A Kr. szerint, a bírálóbizottság feladata, többek között, a kiírásban meghirdetett tervpályázati célt legjobban megvalósító pályaművek meghatározása az 1. díjjal kez-

³⁴ A tervpályázati eljárások szabályairól szóló 305/2011. (XII. 23.) Korm. rendelet

dődő rangsorolással, valamint az értékes részeredményeket tartalmazó pályaművek megvételének a megállapítása.

A Kr. 18. § (4) bekezdése az, ami igazán érdekes témánk szempontjából:

„A díjazott és a megvétel nyert pályaművek az ajánlatkérő tulajdonába kerülnek, azokat az ajánlatkérő részben vagy egészben további ellenszolgáltatás nélkül felhasználhatja a szerzői jogi védelemre vonatkozó előírások betartásával.”

A Kr. idézett bekezdése ambivalens, mikor a hatályos szerzői jogi törvénynek el-
lentmondva kinyilvánítja, a megvétel nyert pályaművek az ajánlatkérő tulajdonába
kerülnek, majd ezek felhasználását illetően alkalmazni rendeli a szerzői jogi védelemre
vonatkozó előírásokat.

Valójában helyesen, arról van szó, hogy vannak olyan pályaművek, melyek nem
érik el a díjazott pályaművek szintjét, nem egészükben, csak részben tartalmaznak
olyan megoldásokat, melyek a megtervezni kívánt épület szempontjából hasznosak,
átemelésre, a majdani kész műbe bedolgozásra érdemesek továbbtervezés útján.

A Kr. szerencsétlen szóhasználatát követve, a pályázati kiírók adásvételi szerződést
szoktak kötni a megvételben részesített pályamű tervekre, mely alapján a „vevő” 3.
személy tervezőnek (nem a szerző, hanem általában a pályázat nyertese) átadhatja a
terveket felhasználásra, saját tervébe történő tervrészletek (építészeti megoldások)
átemelésére, továbbtervezésére.³⁵

Mindez aztán olyan félreértésekre ad okot, hogy a tervpályázat kiírói – nem a Kr.
hatálya alá tartozó esetekben, de annak helyesnek vélt megoldását észben tartva – is
adják-veszik az építészeti-műszaki terveket, vagy alkalmazzák tervpályázat nélküli
közbeszerzések során is, mely aztán, mint a rossz példa általában, hamar elterjedt a
hétköznapi gyakorlatban.

Sajnos, a publikált bírói ítéletek között is akad olyan, mely a kiemelt összefog-
lalójában az átruházást rossz értelemben használja, annak ellenére, hogy a döntés
részletezésekor helyesen értelmezi és alkalmazza az irányadó jogot: BH2005. 143. „I.
Az építész, – mint az építészeti alkotáson fennálló szerzői jog jogosultja – az építmény-
nyel kapcsolatos szerzői jogai közül a felhasználás jogát átruházhatja, azaz a művön
harmadik személynek kizárólagos felhasználói jogot engedélyezhet.” Megjegyezzük,
a felhasználási szerződéssel biztosított kizárólagos felhasználás joga, nem azonos a
vagyonai jogok átruházásával.

³⁵ A kerülendő példák sorából egyet idézve: egy megyei jogú város adásvételi szerződést kötött a
tervpályázaton résztvevő tervező kft.-vel, melynek 1. pontja szerint, eladó eladja, vevő megve-
szí a tervpályázati eljárás X. sorszámú pályaművét bruttó X millió forint vételárért. A 3 pont
szerint, eladó a szerződés aláírásával az általa előállított pályamű szerzői jogáról, valamint a
továbbtervezési jog fenntartásáról minden további anyagi követelés nélkül lemond és kijelenti,
hogy az általa eladott pályamű vételára a szerzői és továbbtervezési jog díját teljes mértékben
tartalmazza.

2. Makett, illetve pavilon

Sokáig divat volt, hogy az építésztervező nem csak papírlapon két dimenzióban, hanem térben, három dimenzióban is be kívánta mutatni művét és ekkor makettet készített.³⁶ *Mára ennek egyre kevesebb példájával találkozhatunk.* Ennek oka, hogy egy jó makett készítése nagyon sok idő és jelentős költség, másrészt, a technika fejlődésével megjelentek az ún. három D-s látványtervek, a fejlettebbek, a megrendelő tetszése szerint alakíthatók, majd az építészeti-műszaki tervre „átvihetők”, a makett esetében ez nem kivitelezhető.

A maketteket elsődlegesen kiállítási célra szokták felhasználni, de itt is figyelni kell arra, hogy a makett tulajdonjogának átruházása nem jár együtt annak szerzői jogi értelemben vett korlátlan felhasználhatóságával. A felhasználásához, azaz a szerzőt illető vagyoni jogok gyakorlásához, a tervező-szerző felhasználási engedélye szükséges.

A pavilon azért érdekesebb, mert nem csak kiállítási tárgyként állhatja meg helyét, hanem, esetében már megjelenik a funkcionális használat is, akár egyidejűleg, akár elkülönülten. Emiatt többféle felhasználási mód kapcsolódhat hozzá, és a felhasználás területi hatálya is változhat.

A 2015-ös milánói világkiállításra készült magyar pavilon, az Alakor, a megjelenésében tartalmat hordozó mondanivalójával, egyidejűleg kiállítási tárgy és funkcióval bíró épület, melynek felhasználására először Milánóban, hazánkban kívül kerül sor.³⁷

A funkcióváltások és helyszínváltások neves példája a London Serpentin Galéria által kiállított Ito Tojo és Cecil Balmond építészek által tervezett pavilon. A kiállítását követően, először egy hongkongi mágnás vette meg és galériát létesített benne London ipari negyedében, majd a francia Riviérán lett egy luxusszálloda bisztrója.³⁸

A pavilonok esetében is igaz, az épület mindenkori tulajdonosa nem rendelkezik a szerzőt illető vagyoni jogokkal, csak annyiban és olyan terjedelemben, amilyent a felhasználási engedély keretében megkapott, ugyanakkor, a mindenkori tulajdonosok úgy tekintenek rájuk, mint korlátlan uralmuk alatt álló tárgyakra, adják-veszik, helyüket változtatva akár külföldre viszik, átalakítják az új funkciónak megfelelően őket. Az épület tulajdonjogának és a szerző jogainak egymásra hatásáról az ingatlanok esetében szövelünk bővebben.

3. Épület, mint ingatlan

Az épület különleges szerzői alkotás abból a szempontból, hogy az épületet többnyire nem a szerző hozza létre, építi fel, így a szerzőtől való műalkotás megszerzés ezzel

36 Az építészeti alkotások makettjeit illető szerzői jogok alakulásáról lásd bővebben: *Bakos Kitti-Nótári Tamás*: Szellemi tulajdon-építészeti alkotás. Lectum Kiadó, Szeged, 2011., 40-41.

37 Érdekessége, hogy az épület koncepcióját Sárkány Sándor színházi díszlettervező álmodta meg, amit Ertsey Attila építésztervező alkotott épületté.

38 Lásd még: *Tálas Andrea*: Sztárépítészek londoni pavilonjai In.: HVG, 2012. 07. 07., 36-37.

együtt a szerzői vagyoni jogszerzés kérdése más kontextusban jelentkezik. Az épület kivitelezése, felépítése már önmagában egy felhasználási mód, ami az építészeti terv többszörözésének kategóriájába esik. Az épület kivitelezése, az azon való tulajdonszerzés nem jelenti a szerzői vagyoni jogok megszerzését, az épület tulajdonosa annyi szerzői jogot gyakorolhat, amennyit a tervező szerzőtől a tervezési szerződésbe (vállalkozási és felhasználási szerződés is egyben) foglaltan kapott, vagy esetleg, a jelenlegi tulajdonos a korábbi tulajdonostól szerzett, ha annak a szerzőtől származó, harmadik személynek is átengedhető szerzői vagyoni jogai voltak.

„Telek tervvel eladó” olvashatjuk időnként a hirdetést, mely, az eddig kifejtettek alapján, egy szerzői jogi tévedés, szerteágazó konzekvenciákkal.

A teleknek, mint ingatlannak nem tartozéka a telek beépítésére irányuló építészeti terv, a telek átruházásával az építészeti terv tulajdonjoga nem száll át. Az építészeti terv anyagi hordozója ugyan átruházható, de azzal nem szállnak át a szerzői vagyoni jogok. A telek tulajdonosa, mint az építészeti terv megrendelője a tervezési vállalkozási szerződéssel vegyes felhasználási szerződésben foglaltak szerint gyakorolhat szerzői vagyoni jogokat az építészeti tervre és a majdan kivitelezendő épületre vonatkozóan. Amennyiben, a tervező-szerzőtől megszerzett vagyoni jogok harmadik személynek átengedhetők, annyiban engedheti át a telek tulajdonosa az általa gyakorolható szerzői vagyoni jogokat a telek vevőjére. Itt azonban különbséget kell tenni az építészeti tervet és az épületet érintő felhasználási módok között. A legtöbb tervezési vállalkozási szerződés azt tartalmazza, hogy az építészeti terv felhasználható építési engedélyeztetésre, kiviteli terv készítésére, kivitelezésre és szükség esetén átdolgozásra. E felhasználási módok közül a kiviteli terv készítését és az átdolgozás jogát szokták 3. személy részére is átengedhetővé tenni. Az elkészült épület vonatkozásában szokás a meghatározott felhasználási módok mindegyikét átengedhetővé tenni 3. személynek, figyelemmel az épület tulajdonjogi viszonyainak lehetséges változásaira.

Nem jellemző az olyan szerződés, mely az építészeti terv kivitelezésének joga 3. személyre történő átengedéséről rendelkezik. Ebből kifolyólag, az új telektulajdonosnak erre vonatkozóan, a tervező-szerzővel felhasználási szerződést kell kötnie. De ez csak az érem egyik oldala. A tervező-szerző a megrendelővel (telek eladója) nem csak felhasználási, hanem egyben tervezési vállalkozási szerződést is kötött, amely alapján elkészítette az építészeti terveket. Tervező a megrendelő (telek eladója) felé tartozik kellékszavatossággal és jogszatossággal, a telek vevője és egyben a tervek 3. személy felhasználója e szerződésnek nem alanya, így a szavatosságból fakadó jogok gyakorlásának kérdését, ilyen esetben, külön rendezni szükséges.

Az építészeti alkotás (épület) tulajdonjogának és a tervező-szerző „szellemi tulajdonjogának” kettőse számos konfliktus eredője a gyakorlatban. Ha még sikerül is tisztán, elhatároltan kezelni a szerzőt az épületre, mint alkotásra megillető szerzői jogokat és az épület tulajdonosát illető tulajdonjogokat, adódnak összeütközések e jogok között. Az egyik ilyen helyzet, a mű képmásának reklám célra történő felhasználása, de előfor-

dulhat a műhöz kötődő jellegzetes alak kereskedelmi hasznosítása is.³⁹ A Kúria egyik eseti döntésében, mikor a szerző valamennyi szerzői vagyoni jogát átengedte az épület tulajdonosának, a bíróság úgy ítélte meg, hogy a tulajdonos hasznosítással, hasznok szedésével kapcsolatos jogát sértette meg az a magatartás, mikor a házat lefényképezték, és a fényképet gazdasági reklámtevékenység során felhasználták.⁴⁰ Más, „ilyen különleges” körülményekkel nem *tűzdeli* reklámozási felhasználási esetekben, a szerző vagyoni jogainak megsértését kellene elsődlegesen kimondani, mert a *szerzői alkotásról készült képfelvétel terjesztés céljára történő felhasználása, különösen, ha az gazdasági reklámozás okából történik, a negyedik Szjt.-ben nevesített, szerzőt illető vagyoni jog.*⁴¹

A másik helyzet, amikor a tulajdonos, élve tulajdonosi jogaival, át szeretné alakítani az épületet – ha ez megmarad a változtatás szintjén a szerző személyéhez fűződő jogait érinti, ha eléri az átdolgozás szintjét, akkor a szerző személyéhez fűződő és vagyoni jogait is érinti –, vagy le kívánja bontani az épületet. Mindezen tulajdonosi joggyakorlások, különösen akkor, ha az épület tulajdonosának nem volt szerzői jogi engedélye, behatolnak a szerzői jogok területére, ahol is harcot vívnak egymással. Hogy mikor, hogyan dől el ez a küzdelem, az – idevágó tételes jogi szabályok hiányában – esetről esetre a joggyakorlat ítéletén múlik.⁴²

Mégis, összegezve az egyes esetek kapcsán hozott döntések indokolásában leírtakat, az körvonalazódik, hogy a tulajdonosi igények élveznek elsőbbséget, ha az épület célszerű, zavartalan használata miatt, vagy akár közérdekből (pl.: egri színház épületének átalakítása) van szükség az épület megváltoztatására, ilyen esetben a szerzői jogosult túrni köteles az építészeti mű megváltoztatását, átdolgozását. A szerzői jog gyakorlása nem ütközhet a tulajdonosnak a Ptk.-ban biztosított, a dolog célszerű zavartalan használatához fűződő jogával. A tulajdonost megilleti az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet, ha annak reális igénye felmerül, átalakítsa, bővítsé, funkcióját, rendeltetését megváltoztassa, vagy ha azt szükségesnek tartja, az épületet lebontsa, illetve teljes egészében átépítse.

39 Lásd erről Dr. Barta Judit: Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. évf. 6. szám. 2011. december, 104-119. (I)

40 BH2005. 143.

41 A tulajdonosi, illetve szerzői vagyoni jogok e konfliktusának elemzéséről lásd bővebben Barta (I)

42 BH2005. 427, SzJSzT 1/2006. számú szakvéleményében foglaltak (MTA budapesti épületgyűjtésének rekonstrukciója ügyében), Eger város színház épületének átdolgozása ügyében hozott, nem publikált LB ítélet, BDT2010. 2329., Barta (I), Dr. Barta Judit: Az építészeti alkotások jogi védelmének fejlődése egy színház történetén keresztül. In.: Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, University Press, Miskolc, 2005. Tomus XXIII./2. 405-419., Dr. Bodó Gergely: A mű integritásának sérelme építészeti aspektusban In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 109. évf. 4. szám, 2004. augusztus; Dr. Gyenge Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 108. évf. 5. szám, 2003. október.

Abban az esetben viszont, ha a tulajdonos pusztán ízlés/divatváltozás, vagy akár jövedelemszerzés céljából változtat az épületen, és ez sérti a szerző személyhez fűződő jogait, ez utóbbiak élveznek elsőbbséget.⁴³

Összegzés

A szerzői jog fejlődésének eredményeként elvált egymástól a szerzői alkotás, mint dolog és a szerzői jogok, melyek differenciálódtak személyhez fűződő jogokra és vagyoni jogokra. A mű és a hozzá fűződő szerzői jogok elválásának következménye lett az is, hogy a mű átruházása nem eredményezi egyben a szerzői jogok átszállását is.

A magyar szerzői jogban a személyhez fűződő jogok nem ruházhatók át, ugyanígy, fő szabályként, a vagyoni jogok sem, ugyanakkor, kompromisszumos megoldásként, a törvény egyes műfajták esetében enged kivételt.

A dologi formában megjelenő, ilyenformán értéket képviselő alkotás, dologként tulajdonba adható a Ptk. szabályai alapján, ugyanígy a dologi formát öltő, de általában a szerzői alkotás felhasználási értékéhez képest jelentéktelenebb értéket képviselő adathordozók is. A szerzői alkotás tulajdonba adása nem jelenti a szerzői jogok átruházását. A műhöz fűződő (megfoghatatlan) vagyoni jogok átruházásáról külön kell szerződni, az átruházás nem tulajdonjogi, hanem kötelmi jogi természetű.

Azon szerzői alkotások esetében – ide tartoznak az építészeti alkotások és terveik –, melyeknél nem megengedett a vagyoni jogok átruházása, „csak” azok gyakorlása engedhető át külön felhasználási szerződéssel.

Annak ellenére, hogy a szerzői jog letisztultan rendezi a szerzői jogok átruházásának kérdését, mégis a szakma által széles körben alkalmazott szellemi tulajdon kifejezés, illetve a tervpályázatokat szabályozó kormányrendelet megtévesztő rendelkezései zavart okoznak a jogalkalmazásban. Ezentúl, az építészeti alkotások és terveik vonatkozásában – az egyes felhasználási módokat csak érintve, de nem részletezve – is látható, hogy a joggyakorlat számos, odafigyelést érdemlő kérdést vet fel.

A fentiekben nem szóltunk arról, hogy az építészeti alkotások és terveik vonatkozásában indokolt lenne-e a szerzői vagyoni jogok átruházhatóvá tétele. Tekintve az eddigi joggyakorlatot, elmondható, hogy az átruházhatóság kérdése a gazdasági társaságok alapításával összefüggésben, az apport szolgáltatás kapcsán merült fel eddig igazán, ez is

43 Ez az álláspontot támasztja alá a Szerzői Jogi Szakértői Testület 04/2009. számú szakvéleménye. Az adott ügyben, egy magánkézben lévő bevásárlóközpont homlokzatát alakította át a tulajdonos, üzletpolitikai indokokra hivatkozva (korszerű megjelenés, vásárlói kedv ösztönzése, versenyképesség megtartása), úgy hogy az épület tervezőjének hozzájárulását nem kérte ki. A Testület véleménye szerint, az üzletpolitikai célú homlokzatomódosítás nem járul hozzá funkcionálisan az épület célszerű, zavartalan és rendeltetésszerű használatához, illetve magánkézben lévő bevásárlóközpontról lévén szó, nem állapítható meg olyan jelentős társadalmi igény sem, amely az engedély nélküli megváltoztatást indokolná.

inkább csak elméleti síkon.⁴⁴ Az, hogy az építészeti alkotásokhoz és terveikhez fűződő szerzői vagyoni jogok nem átruházhatók és így nem apportálhatók, társasági jogi, ezen belül hitelezővédelmi oldalról nem komoly hiátus, tekintve azok szűk körű értékesíthetőségét, a másik oldalról, az alapítói (szerzői) oldalról nézve pedig igen ritkán vetődik fel. A gyakorlatban, a szerződésekben alkalmazott átruházás kifejezése mögött megbúvó szándék az egyszerűsítésre való törekvés – nem részletezendő a felhasználási módokat, időbeli és területi hatályt, a harmadik személynek való átengedhetőséget, stb. –, vagy az, hogy a megváltoztatás jogát (ami egyébként inkább személyhez fűződő szerzői jogi jogkérdés, és a vagyoni jogok átruházhatóságával sem lenne megoldható) is bírni akarja a felhasználó.

Mindezen, az átruházhatóság holdudvarában felmerült indokok, még csak nem is érvek, nem elegendőek és nem olyan súlyúak, hogy a Szjt. ez irányú módosítását indokolttá tegyék. A jól és teljességükben alkalmazott szerzői jogi szabályok abszolút alkalmasak a gyakorlat igényeinek megfelelő és terjedelmű felhasználási jogok biztosítására. Megjegyezzük, hogy a legtöbb építésztervező, mint jogban járatlan művész, érdekeit is inkább ez, a jelenlegi megoldás szolgálja.

Véleményünkkel egyben – mely ugyan nem teljes vizsgálaton alapszik – reflektáltunk Gyertyánffy Péter azon felvetésére, hogy a legfontosabb funkcionális művekre (építészeti tervek, műszaki alkotások terve) vonatkozó újabb szerződéses gyakorlat alaposabb vizsgálata lenne célszerű abból a szempontból, hogy a törvény az ezekre vonatkozó vagyoni jogok átruházhatóságát megengedje.⁴⁵

Irodalomjegyzék

- Dr. Bacher Vilmos: A szellemi tulajdon jogi védelme és a Ptk. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-bacher-vilmos-a-szellemi-tulajdon-jogi-velme-es-a-ptk-pjk-20003-23-32-o/804>
- Dr. Bakos Kitti - Dr. Nótári Tamás: Az építészeti alkotások szerzői jogi védelmének fejlődéstörténete In.: Magyar Jog 2011. 9. szám
- Dr. Bakos Kitti - Dr. Nótári Tamás: Szellemi tulajdon-építészeti alkotás. Lectum Kiadó, Szeged, 2011.
- Dr. Barta Judit: Építészeti alkotások szerzői jogi védelme és a gazdasági reklámozás némely összefüggései megtörtént esetek kapcsán In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. évf. 6. szám. 2011. december.

⁴⁴ Dr. Barta Judit: Gondolatok a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás új szabályozása kapcsán In.: „Megújulás a jogi személyek szabályozásában” tanulmányok az új Ptk. köréből Szerk.: Miskolczy Bodnár Péter-Grad-Gyenge Anikó Kiadja: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Budapest, 2014., 82-96.

⁴⁵ Dr. Gyertyánffy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A jogok keletkezése, forgalmuk; személyhez fűződő jogok. In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 118. évf. 3. szám, 2013. június, 91.

- Dr. Barta Judit: Az építészeti alkotások jogi védelmének fejlődése egy színház történetén keresztül. In.: Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica, University Press, Miskolc, 2005. Tomus XXIII/2.
- Dr. Barta Judit: Gondolatok a nem pénzbeli vagyoni hozzájárulás új szabályozása kapcsán In.: „Megújulás a jogi személyek szabályozásában” tanulmányok az új Ptk. köréből Szerk.: Miskolczi Bodnár Péter-Grad-Gyenge Anikó Kiadja: Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar Budapest, 2014. 82-95.
- Dr. Bodó Gergely: A mű integritásának sérelme építészeti aspektusban In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 109. évf. 4. szám, 2004. augusztus
- Dr. Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/dr-boytha-gyorgy-a-szellemi-alkotasok-joga-es-az-uj-ptk-pjk-20003-13-23-o/811>
- Dr. Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a magyar szerzői jogban. In.: Magyar Jog, 1995. 3. szám
- Dr. Faludi Gábor: Szerzői jog, iparvédelem és a Ptk. koncepciója <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/faludi-gabor-szerzoi-jog-iparvedelem-es-a-ptk-koncepcioja-pjk-20032-3-14-o/473>
- Dr. Faludi Gábor: A szerzői jogi és iparjogvédelmi jogátruházás a Ptk. háttere előtt. In. Jogtudományi Közlöny, 2013. december.
- Dr. Gárdos Péter: Követelések és jogok az új Polgári Törvénykönyvben Gazdaság és Jog, 2008., 7–8. szám
- Dr. Gyenge Anikó: Alkotmányossági kérdések a szerzői jogban In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 108. évf. 5. szám, 2003. október.
- Dr. Gyertyánffy Péter: A szerzői jog bírói gyakorlata 2006-tól: A jogok keletkezése, forgalmuk; személyhez fűződő jogok. In.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 118. évf. 3. szám, 2013. június
- Dr. Kenedi Géza: Magyar Szerzői Jog Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat 1908.
- Dr. Palágyi Róbert: A magyar szerzői jog zsebkönyve. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959.
- Dr. Szladits Károly: A magyar magánjog vázlata. Első rész. Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1933. Változatlan utánnymás, Ponte Press Kiadó Kft., Pécs, 1999.
- Dr. Szladits Károly: Magyar Magánjog ötödik kötet Dologi Jog Budapest, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, 1942.
- Tálas Andrea: Sztárepítészek londoni pavilonjai In.: HVG, 2012. 07. 07.